

УДК 378.27:614.253.52

СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ У США – ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Ястремська Світлана Олександрівна
Мельничук Ірина Миколаївна
Усинська Ольга Степанівна
м.Тернопіль

У статті проаналізовано особливості системи контролю якості медсестринської освіти у США. Описано алгоритм проведення та підготовки завдань до ліцензійного іспиту для медсестер у цій країні. Подано як теоретичні аспекти, так і практичні питання складання цього іспиту та оцінювання результатів. Приведені дані сприятимуть оптимізації процесу навчання фахівців сестринської справи в університетах України та можуть бути використані при подальшій розробці нових методик оцінювання рівня професійної підготовки майбутніх медичних сестер.

Ключові слова: якість освіти, медсестринська освіта, ліцензування, іспит, тестові запитання, NCLEX.

Постановка проблеми. Освіта, як головний творець та розповсюджувач знань і соціального досвіду, є потужним фактором розвитку людського потенціалу й економічного зростання. Але для забезпечення такого розвитку необхідним є не стільки високий рівень доступу населення до освіти, скільки якість освіти, яка вимірюється в обсязі здобутих когнітивних навичок. Академічна культура забезпечення якості вищої освіти в Україні повинна, на нашу думку, формуватися через накопичення досвіду. У цьому аспекті значний науковий інтерес становить досвід медсестринської освіти провідних зарубіжних країн, зокрема США.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що проблема контролю якості медсестринської освіти у США була предметом дослідження багатьох зарубіжних науковців. Зокрема, низка авторів у своїх працях висвітлювали умови та можливості вільного вибору учасниками освітнього процесу навчальних закладів, що забезпечують вимоги до якості освіти [1], описували загальну концепцію медсестринської справи [2], здійснювали огляд освітніх програм та можливостей для медсестер [3], розкривали основні теоретичні питання, медичні дослідження, а також практич-

ні поради, необхідні для медсестер [4] та подавали чіткий алгоритм підготовки до екзамену для медсестер програми NCLEX-RN [5].

Мета статті. Проаналізувати особливості системи контролю якості медсестринської освіти у США та алгоритм проведення й підготовки завдань до ліцензійного іспиту для медсестер у цій країні.

Викладення основного матеріалу. Медсестринська освіта у США вважається однією з найкращих за своєю якістю та ефективністю. Ступеневість в освіті, особлива структура кожної освітньої ланки та елементи допуску до складання ліцензованого іспиту з медсестринства є характеристиками, які дають високу професійну якість випускників медсестринських шкіл США [2, с. 531].

Охорона здоров'я, поряд з економікою та демократичними свободами, є одним з трьох китів, на яких тримається будь-яка сучасна нація. Відомо, що якість надання допомоги у всіх закладах охорони здоров'я залежить не лише і не стільки від устаткування (особливо якщо проблем з ним немає жодних, коли говорити про США), а й багато в чому від професіоналізму медичного персоналу. І для його забезпечення у США є додаткові «контрольно-пропускні пункти» після завершення навчання – це так звані «Кроки» (STEP I, II, III) для лікарів, з якими українські медики і студенти більш-менш ознайомлені і які вже починають запроваджуватися в Україні, та ліцензійний іспит для майбутніх американських медсестер – NCLEX (National Council Licensure Examination – державний ліцензійний екзамен) [1, с. 10].

У США є кілька професійних рівнів для медсестер, що відрізняються і освітою, необхідною для їх отримання, і професійними позиціями, на які може розраховувати носій того чи іншого рівня. Найпростішим рівнем є *Licensed Practical Nurse (LPN)* – ліцензована практична медсестра, наступним і найбільш поширеним та популярним – *Registered Nurse (RN)* – «zareєстрована» медична сестра, найвищим

рівнем, що охоплює багато функцій, які в Україні вважають лікарськими, – *Advanced Practice Nurse (APN)* – «високо» практична медсестра [3, с. 4]. Щоб розпочати працювати, а точніше, навіть почати шукати роботу, медсестра, крім отримання відповідного освітнього рівня, повинна скласти ліцензійний іспит, який організує *National Council of State Boards of Nursing* – Державна рада управління медсестер штату. Цей екзамен називають *NCLEX-RN* (*National Council Licensure Examination for Registered Nurses*) для «зареєстрованих» медсестер і *NCLEX-PN* (*National Council Licensure Examination for Practical Nurses*) – для практичних. Результати іспиту дійсні лише в тому штаті, де він складений, тому майбутня медсестра повинна мати чітке уявлення про те, в якій саме частині країни вона хоче працювати [5, с. 528].

Ліцензійний екзамен повинен оцінити як теоретичну, так і практичну підготовку медсестри. База тестових питань охоплює всі можливі аспекти діяльності медсестри, в тому числі особливості догляду за пацієнтами похилого віку, з психічними розладами, розумово неповноцінними, дітьми, розрахунки дози ліків та особливості їх призначення, особливості поводження з пацієнтами залежно не тільки від захворювання, але й від раси, національності, віросповідання тощо. Питання мають вигляд ситуаційних завдань з кількома можливими відповідями (так звані *multiple-choice questions*), що описують конкретні клінічні ситуації, як звичайні, так і ургентні, та потребують вибору найбільш правильної тактики медсестри. Сюди ж включено специфічні питання, що визначають когнітивні рівні знань, розуміння, застосування та аналізу. Більшість питань передбачає володіння знаннями на рівні їх застосування та аналізу, оскільки медсестринська практика потребує критичного

мислення, і кандидат повинен вміти аналізувати та застосовувати інформацію, що є в питанні.

Деякі питання можуть бути у вигляді зображень – наприклад, подається зображення стрічки ЕКГ із записом, а від кандидата вимагається оцінити його і вибрати найбільш правильну тактику медсестри у цьому випадку. Інший приклад – зображення грудної клітки, на якій комп'ютерною «мишкою» необхідно вказати місця вислуховування тонів серця. Також, окрім стандартних тестових питань, екзамен містить задачі, що потребують певних розрахунків (наприклад, оцінити водний баланс) і введення відповіді з клавіатури.

При складанні питань беруть до уваги всі можливі види діяльності медсестер, що визначаються спеціальними законодавчими актами в кожному штаті. Також для визначення базових практичних навичок кожні 3 роки проводять спеціальне опитування медсестер, що недавно почали працювати – *Practice Analysis Study*, в якому учасники мають готовий список усіх можливих маніпуляцій медсестри і які повинні зазначити, наскільки часто вони виконують ту чи іншу маніпуляцію, як вона впливає на якість надання допомоги пацієнту, та вказати відділення, де її проводять. Ці дані дозволяють передбачити, що найчастіше доведеться робити медсестрі найближчим часом після працевлаштування, та є основою створення бази питань та завдань для *NCLEX*, що змінюються кожні 3 роки.

Тестові питання також повинні охоплювати найважливіші потреби пацієнта, які визначаються при аналізі *Practice Analysis Study*. Державна рада управління медсестер штату виділила 4 основних категорії потреб пацієнта, що, у свою чергу, поділяються на підкатегорії, кожній з яких надається певний відсоток тестових питань (табл. 1).

Таблиця 1.
Розподіл питань для *NCLEX* за темами

Назва категорії	Відсоток питань
Безпечний та ефективний догляд	
Керування доглядом	7-13
Безпека та інфекційний контроль	5-11
Пропаганда та підтримання здорового способу життя	
Ріст і розвиток людини протягом життя	7-13
Попередження і раннє виявлення захворювань	5-11
Психосоціальна цілісність	
Пристосування і адаптація	5-11
Психосоціальна адаптація	5-11
Фізіологічна цілісність	
Основи догляду	7-13
Фармакологічна і парентеральна терапія	5-11
Зниження потенційного ризику	12-18
Фізіологічна адаптація	12-18

Категорія «Безпечний та ефективний догляд» містить 2 підкатегорії. Перша з них, «Керування доглядом», подає питання з метою контролю знань, навичок та можливостей, необхідних для забезпечення інтегрованого та оптимального догляду за пацієнтами в співпраці з іншими фахівцями закладів охорони здоров'я. Друга, «Безпека та інфекційний контроль», контролює знання, навички та вміння, що повинні захистити пацієнта і персонал від інфекційних та інших негативних впливів навколишнього середовища [4, с. 79].

Наступна категорія, «Пропаганда та підтримання здорового способу життя», також містить 2 підкатегорії. Перша з них, «Ріст і розвиток людини протягом життя», оцінює знання, навички та вміння, необхідні для оцінки стану здоров'я пацієнтів різних вікових груп, а друга, «Попередження і раннє виявлення захворювань», – для виявлення порушень

стану здоров'я, пропаганди та підтримання здорового способу життя.

Категорія «Психосоціальна цілісність» є незвичною для наших не лише медсестер, але й лікарів, проте досить важливою. Перша підкатегорія, «Пристосування і адаптація», охоплює знання, навички та вміння, необхідні для того, щоб допомогти пацієнтові пережити й адаптуватись до змін у його способі життя, зумовлених захворюванням, фізичною чи розумовою неповноцінністю та стресом. Друга, «Психосоціальна адаптація», стосується забезпечення догляду за хворими з неадекватною поведінкою та гострими чи хронічними психічними захворюваннями.

Розділ «Фізіологічна цілісність» включає 4 підкатегорії, що містять набір ситуаційних завдань для оцінки знань та навичок щодо повсякденного догляду та надання допомо-

ги пацієнту під час гігієнічних процедур (1-ша підкатегорія), призначення та застосування медикаментів, проведення парентеральної терапії (2-га підрозділ), зменшення ризику розвитку ускладнень захворювань, лікування чи неправильного догляду (3-тя), догляду та ведення пацієнтів з гострими та хронічними захворюваннями, а також у термінальних станах (4-та).

До створення ситуаційних завдань Державна рада управління медсестер штату залучає на конкурсній основі «зареєстрованих» медсестер, що мають ступінь магістра або вищий і працюють, як правило, в галузі освіти. Крім того, часто у процесі розробки беруть участь і практичні медсестри.

Отже, з чого практично починається NCLEX? Людина, яка закінчила навчання і хоче скласти іспит NCLEX, тобто має намір почати працювати (а NCLEX – перший і необхідний крок до пошуку роботи), повинна звернутись до Ради медсестер штату за дозволом на ліцензування, заповнивши спеціальну реєстраційну форму.

Якщо рідною мовою пошукувача кандидата є не англійська, він попередньо повинен пройти Test of English as a Foreign Language (TOEFL) – тест з англійської мови як іноземної і вказати його результати, причому важливо, щоб вони не були меншими 540 балів за умови складання письмового екзамену і 207 – комп'ютеризованого. Також додатковою вимогою для випускників неамериканських закладів медсестринської освіти є проходження Commission on Graduates of Foreign Nursing Schools' (CGFNS) – додаткового іспиту, що повинен підтвердити спеціальну освіту, попередньо оцінює шанси складання NCLEX, є міжнародним і може складатись в будь-якому з багатьох центрів у різних країнах світу (в даний час в Україні такого центру не існує, детальну інформацію можна знайти на сайті www.cgfns.org).

Складання іспиту NCLEX є платним, причому при невдачі ви можете перездати його не раніше ніж через 91 день після попередньої спроби, проте необмежену кількість разів (і, звичайно, з повторною оплатою за кожен із них).

Рада медсестер визначає відповідність пошукувача вимогам до складання іспиту NCLEX (в тому числі беруть до уваги стан здоров'я даної особи, наявність проблем із законом у минулому, освіту тощо) і видає дозвіл на проходження ліцензування (Authorization to Test form – форма-дозвіл на складання іспиту) разом зі списком центрів та інструкцією щодо заповнення. Дозвіл надає кандидату спеціальний ідентифікаційний і авторизаційний номери (authorization number), необхідні при подачі заявки в центр тестування, що потрібно зробити протягом року з дня отримання дозволу. Дату іспиту для кандидатів, які складають його вперше, призначають протягом місяця з дня телефонного дзвінка в центр тестування, а при перезданні – протягом 45 днів. Відмінити або перенести дату складання іспиту можна не пізніше ніж за 2 дні до нього.

У центр тестування необхідно прийти за 30 хв до його початку, запізнення може стати причиною скасування заявки з необхідністю подання нової для нового тестування і повідомленням про це Ради медсестер штату.

Великого значення надають питанням безпеки. Щоб кандидата пропустили у приміщення тестового центру, він повинен мати авторизаційну форму та два посвідчення особи з його підписом і фотографією принаймні на одному з них. Перелік посвідчень особи, які можна використати в даному випадку, кандидат отримує разом із авторизаційною формою. Він повинен підписати спеціальну форму тестового центру, крім того, у нього візьмуть відбиток вели-

кого пальця та сфотографують. Ця фотографія буде прикріплена до результатів тесту для подальшої ідентифікації.

Після проходження всіх вищевказаних процедур та короткого інструктажу кандидата проводять до ізолюваного столика з комп'ютером, де він і буде складати іспит. Весь процес складання іспиту записується камерою спостереження, крім того, стати з місця можна лише з дозволу інструктора, а якщо необхідно відійти, то при поверненні також проводять ідентифікацію особи, тому всіх кандидатів попереджують, що обидва посвідчення особи потрібно постійно мати при собі.

Для проведення іспиту використовують унікальну комп'ютерну систему. Унікальність її полягає в можливості пристосовуватись і змінюватись відповідно до кожного кандидата в процесі іспиту, створюючи для кожного варіант, що відповідає його можливостям, так що кандидат не втрачає часу, відповідаючи на запитання, котрі є набагато складнішими чи суттєво нижчими його компетентності. Як це відбувається? Комп'ютер оцінює відповідь кандидата і, якщо вона є правильною, вибирає наступне питання вже вищого рівня складності. Коли ж відповідь не правильна, наступне питання буде легшим, і цей процес триватиме до завершення тестування. Для успішного складання іспиту NCLEX кандидат повинен відповісти мінімум на 75 питань, якщо він складає його для отримання ліцензії «зареєстрованої» медсестри (RN), і на 85 питань – ліцензованої практичної медсестри (LPN). Цікаво, що у випадку NCLEX-RN із 75 питань оцінюють лише 60, а 15 є так званіми пробними питаннями, проте вони не відрізняються від звичайних, і кандидат не знає, відповідає він на реальне питання чи пробне. Ці пробні питання будуть включені до переліку повноцінних питань у наступні роки. Після отримання мінімально необхідної кількості відповідей комп'ютер робить висновок про рівень пошукувача – якщо кількість неправильних відповідей занадто велика згідно з вимогами, що існують на момент складання іспиту (а вони також щороку змінюються), то екзамен припиняють і вважають, його не складено; якщо ж кількість правильних відповідей достатньо висока, то екзамен вважають складеним і пошукувач одержує остаточний результат. Якщо правильних відповідей багато, але недостатньо для завершення іспиту, він продовжується доти, поки не буде встановлений остаточний результат, причому максимальна кількість питань для NCLEX RN становить 265, а для NCLEX-LPN – 205. Тривалість іспиту – до 5 год., цей час включає також інструктаж перед початком іспиту та дві десятихвилинні перерви (одну обов'язкову після перших 2 год екзамену, іншу – будь-коли за бажанням кандидата протягом наступних 3 год). Кандидат може зробити і додаткову перерву, але це не означає збільшення часу на тестування. Результати іспиту оцінюють двічі – спочатку за допомогою комп'ютера, а потім у центрі тестування, і кандидат отримує їх протягом місяця з дня складання іспиту. Окрім результатів, Рада медсестер штату може надати так званий «діагностичний профіль», що показує, які галузі пошукувач знає добре, а яким повинен приділити більшу увагу для успішного складання іспиту наступного разу.

Потрібно зазначити, що відсоток складання іспиту NCLEX є важливим критерієм престижності освітнього закладу й одним з головних, які бере до уваги абітурієнт при його виборі. Безумовно, цей відсоток майже вдвічі вищий у випускників американських медсестринських шкіл порівняно з іноземними. Цікаво також те, що він набагато нижчий серед осіб, що складають іспит повторно, тобто NCLEX можна вважати об'єктивним способом оцінки знань випус-

кника. Аналогічно його вважають критерієм якості медсестринської освіти в інших країнах, громадяни яких бажають працювати у США і повинні скласти цей же іспит.

Висновок. Запровадження незалежного ліцензування дозволяє суттєво підвищити професійний рівень медичних працівників і є ефективним методом відсіювання осіб з недостатньою професійною підготовкою. Порівняльно-педагогічний аналіз досвіду професійної підготовки медичних сестер у США дозволяє визначити шляхи удосконалення сучасної вітчизняної медсестринської освіти, ви-

явити позитивні аспекти зарубіжного педагогічного досвіду, сприятиме науковому обґрунтуванню напрямів розвитку сестринської освіти в Україні у період її інтеграції в освітній простір, що є одним із стратегічних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти України.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в розробці нових методик оцінювання рівня професійної підготовки майбутніх медичних сестер, що оптимізуватимуть процес навчання фахівців сестринської справи в університетах України.

Література та джерела

1. Targonski R. If you want to study in the United States. Graduate and professional study and research / Rosalie Targonski– The Department of State, 2003. – 149 p.
2. Potter P.A. Basic nursing / P.A.Potter, A.G.Perry. – Mosby, 2003. – P.525-538
3. Berlin L. Enrollments and graduations in baccalaureate and graduate programs in nursing / L.Berlin, G.Mednash (AACN Publication No. 98-99-1). – Washington, DC: American Association of Colleges of Nursing, 2000. – P.3-5
4. Dochterman J.M. Current issues in nursing / J.M.Dochterman, H.K.Grace – Mosby, 2001. – P.5-82
5. Silvestri L.A. Saunders Comprehensive Review for NCLEX-RN / L.A.Silvestri– W.B. Saunders company, 2002. – 1195 p.

В статье проанализированы особенности системы контроля качества медсестринского образования в США. Описан алгоритм проведения и подготовки заданий к лицензионному экзамену для медсестер в этой стране. Представлено как теоретические аспекты, так и практические вопросы сдачи этого экзамена и оценка результатов. Данные, приведенные в статье, будут способствовать оптимизации процесса обучения специалистов сестринского дела в университетах Украины и могут быть использованы при дальнейшей разработке новых методик оценки уровня профессиональной подготовки будущих медицинских сестер.

Ключевые слова: качество образования, медсестринское образование, лицензирование, экзамен, тестовые вопросы, NCLEX.

In this article the peculiarities of control quality of nursing education system in the USA have been analyzed. The algorithm implementation and training tasks to the licensed examination for nurses in this country has been described. Theoretical aspects as well as practical issues of passing this exam and assessment results have been given. The data will help to optimize the learning process of nursing education specialists in universities of Ukraine and can be used in the further development of new methods of evaluation of professional training of future nurses.

Key words: quality of education, nursing education, licensing, exam, test questions, NCLEX.